

עֵט וְאֶתֵיקָה

חידושים, הנחיות, הלכות ופרשנויות
בסוגיות של אתיקה מקצועית בעריכת דין

גליון מס' 47 ■ טבת תשנ"ח ■ ינואר 1998

יוצא לאור ע"י ועדת האתיקה שליד ועד מחוז ת"א בלשכת עורכי הדין ■ העורך: עו"ד עמוס נצר
המערכת: דניאל פריש 10, תל-אביב 64731

חברות וחברים,

הנדון: סיכום הפעילות בשנת 1997

כבשנה הקודמת, החלטנו גם השנה להביא לידיעת החברים דו"ח על פעילות ועדת האתיקה. בשנת 1997 נעשו 2,126 פניות לועדת האתיקה. מתוך כלל הפניות נפתחו 1,130 תיקים בהם היה מקום לבירורן של תלונות אתיות כנגד עורכי-דין. ועדת האתיקה סיימה את הטיפול ב-2,074 פניות ותיקים בהם טיפלה במהלך השנה.

במהלך השנה הוחלט על הגשת 226 קובלנות לבית הדין המשמעתי. מתוך כלל הקובלנות – 121 מקרים נגעו לתלונות שהוגשו בשנים קודמות, ובעיקר בשנת 1996 ו-105 קובלנות הוגשו בגין תיקים שנפתחו בשנת 1997.

מוסד ה"שאלתא" התחזק גם השנה ו-591 פניות הוגשו ע"י חברים לועדות האתיקה לצורך קבלת חוות דעתה.

ברצוננו להדגיש פעם נוספת את החשיבות שאנו רואים במתן הדרכה לחברים. יש לזכור שמטרת הועדה הינה בראש וראשונה להדריך ולהביא למניעת ביצוען של עבירות אתיות ומוסד ה"שאלתא" נועד לצורך זה.

ברצוני להודות לכל חברי ועדת האתיקה על תרומתם להצלחת פעילות הועדה. תודה מיוחדת למ"מ יו"ר הועד, עו"ד אמנון פלומנבום, שלא עזרתו לא יכולנו לפעול בעילות ובהצלחה.

שלכם,

אלקס הרטמן, עו"ד
יו"ר ועדת האתיקה

עורך-הדין והלקוח עורך-הדין וסוגיית החסיון והיקפו כלפי מבטוח

העובדות:

1. עורך-דין "א" נתן שירותים משפטיים לשני לקוחות שהיו נשואים זה לזה.
2. עורך-הדין הגיש כנגד בני הזוג תביעה כספית לתשלום שכר טרחתו והחזר תשלומים ששולמו על ידיו עבורם.
3. התובענה התבררה בבוררות ע"י בורר שהתמנה מטעם לשכת עורכי-הדין. הצדדים טענו בפני הבורר והביאו כל ראיותיהם והבורר הכריע בסכסוך.
4. משהחל עורך-הדין בהליכי גביית פסק הבורר שניתן לוכתו לאחר שזה אושר כדן, קיבל מכתב דרישה ולאחר מכן תביעה מעורך-דין "ב" בשם בת הזוג, הכוללת, בין היתר, דרישה כספית ממנו בעקבות הייעוץ שנתן לבני הזוג, שלקה, על-פי הנטען, בפגמים מהותיים ובניגוד להתחייבויותיו

של עורך-הדין ובגין כך נגרמו נזקים כספיים כבדים לבת הזוג.

5. עורך-דין "א" מבטוח בביטוח אחריות מקצועית אצל חברת ביטוח אשר דורשת ממנו כי יעמיד לרשותה מסמכים ומידע בדבר השתלשלות העניינים נשוא התביעה לרבות מסמכי הבוררות, העתק התכתבויות עם גורמים שונים, העתקי חוזה מכר ומסמכים הקשורים לדווחי מס שבח מקרקעין וכיו"ב.

השאלה:

עורך-דין "א" מבקש לקבל חוות דעת הועדה לענין מסירת המידע שברשותו לחברה המבטחת לרבות מידע המתייחס לחבויות המס של לקוחותיו ולרבות מידע המתייחס לבן הזוג.

עמדת הועדה:

הועדה השיבה לשואל כי הינה בדיעה שהיא רשאית להעביר לחברת הביטוח את המסמכים והמידע המבוקשים על ידיה בכדי לאפשר לה לגבש את עמדתה בבקשת השואל למתן חיסוי ביטוחי. (19988)

עורך-הדין ופרסומת תחומי המותר בפרסום עיסוקיו המקצועיים

העובדות:

- במשרד עורכי-דין עובדים מספר עורכי-דין ושאלתם מתייחסת לשני היבטים כדלקמן:
- א. האם ניתן לציין יותר מארבעה תחומי עיסוק של המשרד כולו אך לא יותר מארבעה תחומים לכל עורך-דין?
  - ב. האם ניתן להוסיף לרשימה תחומים נוספים כגון דיני הגבלים עסקיים, דיני ביטוח ודיני מסחר בינלאומי וזאת גם בטרם התקבל לכך היתר מהועד המרכזי של לשכת עורכי-הדין.

עמדת הועדה:

- א. ועדת האתיקה סבורה כי יש לפרש הגבלה על חופש העיסוק בצמצום ומן הראוי לפרש את התיקון לסעיף 7 לכללי הלשכה (אתיקה מקצועית) (תיקון) תשנ"ז—1997 באופן שיאפשר מסירת מידע נכון ומלא לציבור.
- ב. ועדת האתיקה גורסת כי הכלל המתייחס לארבעה תחומי עיסוק לכל עורך-דין, במשרד שיש בו יותר מעורך-דין אחד, מותר למשרד לפרסם, כאמור בכלל 7 הני"ל, יותר מארבעה תחומי עיסוק של המשרד כולו באופן שישקף נכונה את תחומי העיסוק הנקובים בתיקון הנזכר (ובלבד שמספר תחומי העיסוק של המשרד בכללותו לא יעלה על מכפלת מספר עורכי-הדין שבמשרד בארבעה).

- ג. באם ובמידה שתחום העיסוק אינו כלול ברשימה שבתיקון לכלל 7 לכללי האתיקה על המשרד לבקש היתר לפי סעיף קטן 16 לתיקון הני"ל.
- ד. אשר לשאלה בדבר פרסום תחום התעסקות בנושא הגבלים עסקיים או בדיני ביטוח וכן בדיני מסחר בינלאומיים, הרי אלה אינם נכללים בסעיף 7 לתיקון כללי לשכת עורכי הדין (אתיקה מקצועית) תשנ"ז—1997. ראוי, איפוא, כי מי שמעוניין לפרסם תחום התעסקות נוסף כדלעיל יגיש בקשה מתאימה עפ"י סעיף 7 (16) לכללים לקבלת היתר לפרסום המבוקש לוועד המרכזי של לשכת עורכי הדין.

הערת העורך:

ראוי לשים לב לכך כי לא ניתן לפרסם את תחומי העיסוק באופן שהפרסום ינקוב ויגדיר את עיסוק המשרד כאילו עורכי-הדין שבו מתמחים בתחומי העיסוק הנקוב בכללים – שכן במקצוע עריכת-הדין אין הגדרה של "מומחה" כפי שקיימת במקצוע

הרפואה שם קיים מסלול התמחות מוגדר ורק לאחר מבחנים שבסיומם מקבל הרופא העומד בהם תואר של מומחה.

(19970)

עורך-הדין והלקוח שחרור מסמכי הלקוח לצד ג'

העובדות:

1. עורך-דין מייצג חלק מנתבעים בתביעה שהוגשה לבית המשפט.
2. צד ג' מסויים באמצעות בא כוחו פנה למשרדו וטען כי בידיו מצויים מסמכים ומידע היכולים להראות ולהוכיח כי לתביעה הני"ל אין יסוד.
3. צד ג' הני"ל מבקש תמורה מסויימת כנגד מסירת אותם מסמכים ומידע למרשו של עורך-הדין ולמתן הסברים לגביהם.
4. עורך-הדין סבור כי אין כל מניעה או איסור להסכים לבקשת הצד השלישי כפי שהוא משלם, למשל, תמורה למשרד חקירות עבור השגת חומר ראיות וכמובן כשהמדובר הוא בתמורה מוגדרת מראש ושאינה תלויה באופן כלשהו בתוצאות המשפט.

עמדת הועדה:

ועדת האתיקה הודיעה לעורך-הדין כי אין מניעה לתשלום עבור קבלת מידע ומסמכים מצד ג' ובלבד שאין לו כל סיבה לחשוב שאלה הושגו שלא כדין. (20217)

עורך-הדין והלקוח ניגוד עניינים

העובדות:

1. עורך-דין פנה לוועדה בבירור האפשרות כי משרדו ייצג חברות כאשר קיים במקביל ייצוג של חלק מבעלי המניות בהם כנגד בעל מניות אחר.
2. בעל המניות האחר הודיע לעורך-הדין כי הוא מתנגד לייצוג המבוקש.
3. המטרה העיקרית שלשמה מבקשות החברות את ייצוגן ע"י עורך-הדין היא בהקשר לבירור זכויות החברות במקרקעין שונים, בתכנון מס למקרה מימוש נכסים וכיו"ב.
4. ייתכן כי הטיפול האמור יהיה כרוך גם בבדיקת אפשרות פירוק מרצון של החברות על כל ההליכים הכרוכים בכך.
4. לדברי עורך-הדין לייצוג המבוקש אין כל קשר לסכסוך התלוי ועומד בבתי המשפט בין בעלי המניות של החברות הני"ל ועל כן אין הוא רואה

5. בתובענה האמורה מייצגת את האחות עורכת-הדין הפונה והיא טוענת בכתב בהגנה ובמכתב שקדם לו במספר ימים כי אין עוה"ד רשאי לייצג את האחות השנייה כנגד האחות מטעמי ניגוד עניינים.

6. עוה"ד הפונה טוענת כי בנוסף על ניגוד העניינים עקב ייצוג קודם קיים גם נימוק נוסף דהיינו כי במהלך הטפול בתובענה ובהכנתה לא ניתן אלא לעשות שימוש במידע ובמסמכים שהגיעו לידי עוה"ד בעת שייצג את האחות. לטענת עורכת הדין בתיקו של עוה"ד מצויות קבלות מקוריות של תשלומים ששילמה האחות לאחות השניה ואשר תשלומן נתבע בתובענה שהוגשה עתה.

7. עוד טוענת עורכת הדין הפונה כי עוה"ד שימש ככונס נכסים עם אחר למכירת דירה בכפר-סבא המהווה חלק מן העזבון ולחלוקת חלק העזבון הזה בין האחים והאחיות האחרים (לא התובעת ולא הנתבעת) ולכן גורסת עורכת הדין כי עוה"ד אינו רשאי לייצג בנסיבות אלה את האחות השניה כנגד האחות.

8. עוה"ד מצדו טוען, כי נושאה האחד והיחיד של התובענה הינו ביצועו של פסק הדין וכי הינו רשאי לייצג את האחות השניה בתובענה כנגד האחות לאחר שזו פנתה אליו ובקשה את ייצוגו.

9. באשר לאמור בנושא היותו של עוה"ד כונס נכסים של הדירה בכפר-סבא טוען עוה"ד כי היותו כונס נכסים כאמור אינה רלבנטית למקרה הנדון – שכן המחלוקת נסבה כיום אודות דירה ברמת גן אשר אף היא מהווה חלק מן העזבון.

חות דעת:

הועדה ענתה לשני עוה"ד המעורבים בנושא כי עוה"ד אינו רשאי לייצג את התובעת ("האחות השנייה") בתביעה כנגד "האחות" שהיתה לקוחתו לשעבר ושהינה הנתבעת כיום – וזאת בהסתמך על הנקוב בכלל 16 (א) (1) ו-16 (א) (2) לכללי לשכת עוה"ד (אתיקה מקצועית) תשמ"ו–1986.

לדעת הועדה אין ספק שעוה"ד מבקש עתה לטפל נגד האחות – לקוחתו לשעבר בענין העזבון או בקשר לאותו ענין שבעבר טפל למען אותה לקוחה שעתה היא הנתבעת כמבואר לעיל.

מתוכן הפנייה לועדה עולה כי המדובר בענין שיש לעוה"ד זיקה של ממש למידע שקבל מהאחות או מטעמה. לאור האמור לעיל מנוע לדעת הועדה עוה"ד מלייצג את האחות השנייה כנגד האחות (לקוחתו לשעבר).

(17936)

בייצוגן משום ניגוד עניינים – מה עוד שאין הוא מכיר אישית את בעל המניות האחר.

5. עוד טוען עורך-הדין בפנייתו לועדה כי גם אם בעל המניות האחר הוא במעמד של "מיעוט" בחברות הנ"ל אין הוא יכול למנוע מ"אנשי הרוב" בחברות מלמנות להם עורך-דין שייצגם.

עמדת הועדה:

- א. אין איסור כללי על מתן ייצוג לחברה מקום שעורך-הדין מייצג חלק מבעלי המניות.
- ב. ייצוג החברות מותר בעניינים שאין להם כל קשר לסכסוך שבין בעלי המניות ושהטיפול בהם אין בו כדי להעלות חשש לניגוד עניינים.
- ג. יחד עם זאת, אסור לעורך-דין המייצג חלק מבעלי המניות לייצג לחברה בעניינים הקשורים לסכסוך בין בעלי המניות.
- ד. נציין, למשל, שאסור לעורך-דין לייצג לחברה בנושאים הקשורים למסמכי ההתאגדות שלה וכן אסור לעורך-הדין לייצג לחברה בקשר לנכסים שעל דרך ניהולם חלוקים בעלי המניות.
- ה. מובן, אם כן שאם עורך-הדין אשר פנה לועדה ימשיך לייצג את בעלי המניות חלות עליו מגבלות בעניין ייצוג החברות.

(18033)

עוה"ד והלקוח חסיון ואיסור ייצוג לקוח ע"י עורך דין בשל ניגוד עניינים

העובדות:

1. קיים סכסוך בין שתי אחיות בכל הקשור לעזבון אמן המנוחה.
2. במסגרת הליך שהתקיים בבית המשפט בהרצליה בו נדון סכסוך בין שבעה אחים ואחיות (ובתוכן שתי האחיות דלעיל) בקשר לעזבון האם המנוחה ייצג עורך דין (להלן עוה"ד) את אחת האחיות (להלן "האחות").
3. כל האחים והאחיות הגיעו בביהמ"ש להסכם פשרה שקבל תוקף של פסק דין ושעל פיו חולק העזבון בין האחים והאחיות כאשר האחות נוכחת בביהמ"ש.
4. לאחרונה הוגשה ע"י אחת האחיות (להלן "האחות השניה") תובענה כנגד האחות באמצעות עוה"ד בקשר עם קיום וביצוע פסה"ד בפשרה שקבל כאמור תוקף של פס"ד, במסגרת התיק הנ"ל.

עוה"ד וביהמ"ש האם עבירת בנייה המבוצעת ע"י עו"ד הינה בגדר עבירה משמעתית ומהי חובת הדיווח של ב"כ המדינה ללשכת עוה"ד בענין זה?

העובדות:

הפונה מכהן כיועץ משפטי ברשות מקומית ומוסמך כתובע ובא כח היועץ המשפטי לממשלה עפ"י סעיף 12 לחוק סדר הדין הפלילי. במסגרת תפקידו נתקל הפונה גם בעורכי דין העוברים עבירות בניגוד להוראות חוק התכנון והבנייה, חוק רישוי עסקים וחוקים אחרים הנאכפים ע"י הפונה והרשות המקומית.

הפונה שואל את השאלות הבאות:

1. האם עורך דין העובר עבירת בנייה עובר גם על סעיף 55 לחוק לשכת עוה"ד תשכ"א-1961 ושמירת כבוד המקצוע – וזאת גם בהנחה שאין זו עבירה שיש בה משום קלון?
2. האם על הפונה לדווח לוועדת האתיקה על עורכי דין שבצעו עבירת בנייה? הפונה מציין כי בענין זה על מתכננים שעברו עבירות בנייה הוא חייב בדווח לוועדת האתיקה של מועצת ההנדסה והאדריכלות לפי סעיף 19 א' לחוק המהנדסים והאדריכלים התשי"ח-1958 ואף על קבלנים שעברו עבירת בנייה הוא חייב בדיווח לרשם הקבלנים לפי סעיף 11א' לחוק רישום הקבלנים.
3. עוד שואל הפונה האם דווח כזה על חבר אינו מהווה עבירת משמעת (כלל 26 לכללי האתיקה בדבר "יחסי חברים")?
4. שאלה אחרת נשאלת ע"י הפונה והיא האם עו"ד פרטי המתלונן כנגד חברו העובד בשירות הציבורי – והתלונה נגדו מוגשת על ידיו ישירות לממונים על עורך הדין (שאינם עורכי דין) עובר עבירת משמעת?

עמדת הוועדה:

4. פסה"ד של ביהמ"ש העליון ע.ל.ע. 2579/90, 3093 פ"ד מ"ה (4) 729 קובע כי בין המבחינים לקביעה אם בעבירה יש קלון אם לאו נמצא גם השיקול שעו"ד אמון על שמירת חוקי המדינה.

ב. מצד שני לא כל עבירה על החוק קלה או חמורה מהווה גם עבירת משמעת, או עבירה שיש עימה קלון. שאלה דומה יכולה למשל אף להשאל ביחס לעבירות תעבורה.

ג. לדעת הוועדה הפתרון לשאלה יהיה בהתייחסות לכל מקרה לגופו תוך לקיחה בחשבון את מידת החומרה של העבירה, היקף החריגה מן החוק, היסוד הנפשי של העבירה וכיוצא באלה שיקולים.

ד. אשר לחובת הדיווח למוסדות הלשכה על עבירת משמעת איננו מכירים בהוראת חוק מפורשת הקובעת חובה כזו – ולכן אם נתקל חבר בעבירת משמעת של עמיתו למקצוע, הדיווח על כך למוסדות הלשכה יהיה מתוך אחריות טובה ורצון לשמור על "טוהר מחנה עורכי הדין" ורמת המקצוע והאמון שהציבור והמוסדות רוחשים לעורכי הדין.

ה. לפיכך, בדיווח ללשכה אשר הינו דיווח אמיתי ודאי שאין לראותו כעבירת משמעת לכאורה של המתלונן.

ו. לשאלה בדבר תלונה של עורך דין העובד בשירות הציבורי בפני הממונה עליו, נראה לנו כי כאשר פקיד בשירות הציבורי פועל שלא כדין הרי זכאי האזרח ובשמו עוה"ד המייצגו לפנות לממונה על אותו פקיד. אין הוועדה רואה בעורך דין המכהן בשירות הציבורי כחסין מפני פנייה כזו.

ז. יחד עם זאת, נסיבות מקרה מסויים זה יכולות לפסול תלונה כזו לממונה על עוה"ד באם היא מוגשת בחוסר תום לב, ברצון ובכוונה להפעיל לחץ בלתי הוגן על עמיתו למלא את תפקידו וכיו"ב שיקולים.

עורך-הדין פרסומת אסורה

לוועדת האתיקה הוגשה תלונה כנגד עורך-דין אשר הפיץ והמציא בכנס שאורגן ע"י אחת מהשגרירות הזרות בישראל "פרופיל" של משרדו.

הוועדה סבורה כי פעולה כזו של עורך-דין אסורה עפ"י כללי האתיקה המקצועית האוסרת פרסומת כזו.

ברם, להבהרה יצויין כי מותר לעורך-דין למסור "פרופיל" של משרדו ללקוח פוטנציאלי המביע עניין בהתקשרות עם משרדו.

פסק דין משמעותי

ואלה הן העובדות הצריכות לענין:

ביום 24.12.80 ערך הנאשם 2 חוזה מכר לדירה אותה רכשו המתלוננים מאחת, (להלן: "המוכרת"). הנאשם 2 ערך את החוזה עבור שני הצדדים לעיסקה. באותה עת שימש הנאשם 2 כעורך-דין שכיר במשרדו של הנאשם 1.

במסגרת עסקת מכר זו ועל מנת שתושלם באופן שיבטיח את זכויותיהם של המתלוננים, היה צורך, בין השאר, להעביר במנהל מקרקעי ישראל (להלן: "המנהל") את זכויות החכירה משמה של המוכרת לשם של המתלוננים.

אין מחלוקת כי עד למועד הגשת הקובלנה לא שולמו במנהל דמי הסכמה בגין עסקת המכר.

לפיכך, לא הועברו הזכויות בדירה הנרכשת על שם של המתלוננים, וכתוצאה מכך לא הושלמו הליכי העברת רישום המשכנתא שלקחו המתלוננים על הזכויות בדירה הנרכשת.

לטענת הקובל, הפרו הנאשמים 1 ו-2 את חובת הנאמנות כלפי לקוחותיהם בכך:

1. שבעת עריכת החוזה לא דאגו להבטיח את המתלוננים שהמוכרת תשלם את מלוא חובותיה בגין החוזה לפני שהם יחוייבו במלוא מחיר הדירה.
2. שלא דאגו לדווח על העיסקה למנהל מקרקעי ישראל ולא דאגו שיוצא חיוב בדמי ההסכמה, עוד בטרם שילמו המתלוננים את מלוא מחיר הדירה.
3. כתוצאה מהאמור לעיל שילמו המתלוננים את מלוא מחיר הדירה טרם ששילמה המוכרת את כל ההוצאות החלות עליה על-פי החוזה, דבר שהביא לכך שהעברת הזכויות בנכס טרם הושלמה.
4. בנוסף, כתוצאה מאי-העברת הזכויות בדירה לשם הקונים, התרה הבנק נתון המשכנתא כי ינקוט בהליכים כנגד המתלוננים.

אין מחלוקת בין הצדדים כי הנאשם 2 הוא אשר ערך את החוזה ת/1. בנוסף, לא חלק הנאשם 2 על הטענה כי הנאשם 1 לא היה כלל מעורב בגיבוש או בניסוח החוזה.

עם זאת, התגלעה מחלוקת סביב מידת מעורבתו של הנאשם 1 בטיפול בענינם של המתלוננים לאחר חתימת החוזה.

בעוד שהנאשם 2 טען כי הנאשם 1 היה מעורב בטיפול השוטף בענינם של המתלוננים, כבר בכך הנאשם 1, ואילו ב"כ הקובל טען כי הנאשם 1 לא היה מעורב בטיפול בענין הני"ל במידה מספקת.

מכתב הקובלנה עולה כי האישומים המיוחסים לנאשם 1 מיוחסים לו מתוקף היותו מעסיקו של הנאשם 2 ובשל מחדלו של האחרון, כאשר הטענה המרכזית היא כי היה על הנאשם 1 לפקח על מעשיו של עובדו, הנאשם 2.

לפיכך, נדון ראשית באישומים המיוחסים לנאשם 2 בטרם נבחן את הנגור מהם לגבי הנאשם 1.

מובא בזאת בפני ציבור עורכי הדין פסק דין שניתן בבית הדין המשמעתי המחוזי של לשכת עורכי הדין בתל-אביב-יפו ושאושר בערעור בבית הדין המשמעתי הארצי והדן, בין היתר, בסוגיות הבאות:

א. מהו תחום אחריותו של עורך-דין שכיר במשרד עורך-דין אשר קיבל לידיו מהמעסיק טיפול בעיסקת מכר דירה בין שני לקוחות המשרד לרבות הכנת ההסכם והחתמת הצדדים עליו וכן טיפול בעיסקה עד להשלמתה?

ב. האם התרשלותו של עורך-הדין השכיר בהבטחה ובשמירת זכויות הלקוחות לרבות רישומן מטילה עליו אחריות אישית בלעדית מבחינה אתית או שמא יש לראות כשותף לאחריות זו גם את עורך-הדין המעסיק?

ג. האם התרשלות ואי שמירת זכויות הלקוחות ע"י עורך-הדין השכיר מהווה גם הפרת חובת הנאמנות כלפי הלקוח בניגוד לס' 54 לכללי לשכת עורכי הדין (אתיקה מקצועית) התש"מ"ו-1986 שכן יש בה משום התנהגות רשלנית החורגת מגדר נורמת ההתנהגות המצופה מעורך הדין הסביר אם לא?

ד. מהו תחום האחריות של עורך-הדין המעסיק במקרה המתואר לעיל והאם יש לראות בו (למרות שלא ערך את החוזה ולא היה שותף בגיבוש נוסחו) כאחראי באחריות שילוחית לעובדו השכיר בכך שלא הפעיל דיו פיקוח על פעולתו בעיסקה זו, או שמא יש לראות בו כאחראי ישירות למחדלים הנוגעים לטיפול בעיסקת המקרקעין הני"ל.

ה. האם ראוי עקרונית כשקיימים יחסי עובד ומעביד בין שני עורכי-דין באותו משרד לנתק את הקשר בין מעשיו ואחריותו האתית של עורך-הדין המעסיק מאחריותו של עורך-הדין השכיר ובעיקר כשהמדובר הוא בתיק המנוהל ע"י עורך-דין שכיר באופן עצמאי וללא התערבות שוטפת של מעסיקו?

פסק-דין

נגד הנאשמים הוגשה קובלנה לפיה מיוחסות להם העבירות הבאות:

1. עבירות על סעיף 2 לכללי לשכת עורכי הדין (אתיקה מקצועית), התשכ"ו-1966 וסעיף 2 לכללי לשכת עורכי הדין (אתיקה מקצועית) התש"מ"ו-1986, (לענין העבירות שנעברו לאחר שנת 86' וכן עבירות על סעיפים 54, 161(1) ו-161(2) לחוק לשכת עורכי הדין תשכ"א-1961.
2. עבירות על סעיפים 53 ו-61(1) לחוק לשכת עורכי הדין, תשכ"א-1961.
3. עבירות על סעיף 61(3) לחוק לשכת עורכי הדין תשכ"א-1961.

הקובלנה כנגד נאשם 2

על-פי האמור בקובלנה, הפר הנאשם 2 את חובת הנאמנות שלו כלפי המתלוננים, בכך שלא ביצע את אותן פעולות המנויות לעיל, אשר נועדו להבטיח את זכויותיהם של המתלוננים בנכס, ואת רישומן של זכויות אלה.

חובת הנאמנות המוטלת על עורך דין ביחסיו עם לקוחותיו, אשר להפרתה טוען ב"כ הקובל, הינה מאושיות מקצוע עריכת הדין, והיא מעוגנת היטב בחקיקה ובפסיקה.

סעיף 2 לחוק לשכת עורכי הדין (כללים בדבר אתיקה מקצועית), תשכ"ו-1966, קובע כדלקמן:

"בהגינו על עניני שולחו יפעל עורך דין בנאמנות, במסירות וללא מורא."

הוראה זו הוחלפה בשנת 1986 על-ידי כלל 2 לכללי לשכת עורכי הדין (אתיקה מקצועית), התשמ"ו-1986, הקובע כדלקמן:

"עורך דין ייצג את לקוחו בנאמנות, במסירות ללא מורא, תוך שמירת על הגינות, על כבוד המקצוע ועל יחס כבוד לבית המשפט."

כמו כן מעוגנת חובת הנאמנות החלה על עורך הדין בהוראת סעיף 54 לחוק לשכת עורכי הדין תשכ"א-1961, הקובע כדלקמן:

"במילוי תפקידיו יפעל עורך דין לטובת שולחו בנאמנות ובמסירות ויעזור לבית המשפט לעשות משפט."

סעיף 61 לחוק לשכת עורכי הדין תשכ"א-1961, קובע:

"אלה עבירות משמעת:

(1) הפרת הוראה מהוראות הסעיפים 53 עד 60..."

לפיכך, כדי לקבוע אם הנאשם 2 עבר עבירת משמעת על-פי סעיפים אלה, עלינו לבחון האם הפר הנאשם 2 את חובת הנאמנות המוטלת עליו מכח הסעיפים הנ"ל, כאשר פעל כפי שפעל בעניינם של הקובלים.

עריכת חוזה המכר

כאמור, ערך הנאשם 2 את חוזה המכר(ת/1) ביום 24.12.80. מעיון בחוזה עולה כי המחיר החוזי המוסכם היה 100,000 ש"ח.

כמו כן, עולה מן האמור בחוזה כי עיקר הסכום, דהיינו 98,000 ש"ח ישלמו הקונים למוכרת "במעמד העברת ורישום הזכויות של הדירה על שם הקונה...." (סעיף 4 (ה) לחוזה המכר).

זאת בעוד שרק 2,000 ש"ח שולמו במעמד חתימת החוזה.

יוצא איפוא, כי עיון בחוזה, על-פניו, שולל את טענת ב"כ הקובל בסעיף 3 לכתב הקובלנה כאילו שבעת עריכת החוזה, לא דאג הנאשם להבטיח את המתלוננים באופן שהמוכרת תשלם את מלוא חובותיה בטרם שהם יחייבו בתשלום מלא על הדירה.

עניינו הוראות כי ההיפך הוא הנכון. סכומי ומועדי התשלום הנקובים בחוזה הינם דרך נאותה להבטיח כי רישום הזכויות ופרעון חובותיה של המוכרת, יסתיימו לפני שהתמורה החוזית תשולם במלואה.

בנוסף, נקבע בחוזה כי על המוכרת לשאת בהוצאות שונות.

על פי סעיף 6 לחוזה:

".... המוכר מתחייב לסלק את כל המיסים הארנונות, האגרות ושאר החובות והתשלומים המגיעים ממנו לעיריה...."

על פי סעיף 8 לחוזה:

"...דמי הסכמה אם יחולו, ישולמו על-ידי המוכר."

עם זאת, ועל אף הניסוח המספק של החוזה, נראה כי התרחשה "תקלה" כלשהי אשר הביאה לכך כי הצדדים לא מילאו אחר האמור בחוזה.

המתלוננים העבירו למוכרת את יתרת הסכום עבור הנכס ושילמו את מלוא המחיר החוזי, בטרם ומבלי שעמדה המוכרת בהתחייבותה, דהיינו – מבלי ששילמה את החיובים המוטלים עליה מכח החוזה.

רק לאחר מעשה, גילו המתלוננים להפתעתם, כי המוכרת לא עמדה בהתחייבותיה, וכי היא הותירה למתלוננים חוב בעיריה בגין חשבונות ארנונה, וכן חוב למנהל בגין דמי הסכמה.

נסיבות השלמת התשלומים החוזיים

מחלוקת עובדתית ניטשה בין הצדדים סביב שאלת הנסיבות בהן שילמו המתלוננים למוכרת את יתרת המחיר החוזי.

הגירסה העובדתית המתקבלת על הדעת והסבירה יותר, היא כי הצדדים הגיעו בינם לבין עצמם להסדר כלשהו החורג מן ההסדר הכתוב בחוזה המכר, לפיו יופחת הסכום המיועד לתשלום הסופי, ואילו החזקה בדירה תעבור מבלי שיבוצעו הפעולות האמורות בחוזה המכר.

לפיכך, מצאנו כי החוזה שערך הנאשם 2 מנוסח באופן שהיה בו כדי להבטיח את זכויות המתלוננים בדירה, ואילו החלטתם לחרוג מן ההסדר האמור בחוזה נעשתה על דעתם וללא תאום עם הנאשמים.

אי-הדיווח על העיסקה למנהל

לאחר שקבענו כי הנאשם 2 יצא ידי חובתו באופן בו ניסח את החוזה, עדין נותרה בעינה השאלה האם הפר נאשם זה את חובת הנאמנות שלו כלפי לקוחותיו, בכך שלא דיווח על העסקה למנהל מקרקעי ישראל ולא דאג לכך שיוצא חיוב בגין דמי הסכמה.

אין ספק כי יש לצפות מעורך-דין סביר להשלים את הרישום, או לפחות להמשיך ולעקוב מקרוב אחר הבעיות והעיובים הכרוכים ברישום במטרה לפתור אותם ולהתריע בפני לקוחותיו על קיומם. כמו כן הוא האחראי כי כל הפרוצדורות המשפטיות הכרוכות בעיסקה יבוצעו ובמועדן.

הוכח בפנינו כי הנאשם 2 לא פעל כעורך דין סביר כאשר לא מילא חובותיו לדווח על העיסקה למנהל ולדאוג לרישום זכויותיהם של המתלוננים בנכס. גם אם אכן נגרם הקושי בהשלמת הפעולות הנ"ל, עקב התנהגותם של המתלוננים, הרי שעדיין עומדת בעינה חובתו של הנאשם 2 להתריע בפניהם על הסכנות הטמונות בחריגה מן האמור בחוזה, וכן להזדרז ולדווח על העיסקה למנהל על מנת שישולמו דמי הסכמה וירשמו הזכויות בנכס.

לפיכך, סבורים אנו כי התנהגות הנאשם 2 בפרשה זו הינה בגדר התנהגות רשלנית, החורגת מנורמת ההתנהגות המצופה מעורך-הדין הסביר, בטיפולו בעיסקת מכר מקרקעין.

רשלנות כהפרת חובת הנאמנות

לא נעלמה מעינינו הטענה שהעלה הנאשם 1, כי לעניין דיני האתיקה (להבדיל מבדיני הניזקין), רשלנות אינה בגדר הפרה של חובת הנאמנות. עם זאת, שורה ארוכה של פסקי דין משמעותיים מלמדת כי לא כן היא.

כך למשל, בבד"א 25/78 הועד המחוזי של לשכת עורכי הדין בתי"א נ' פלוני עו"ד, (פ"דים, א' עמ' 353), התייחס בית הדין הארצי לגישה זו ושלל אותה בקובעו כי:

"...נתפס בית הדין הנכבד לכלל טעות בקובעו כי רשלנותו של עורך דין תהווה עבירה רק אם היא גסה וגובלת באי-אכפתיות...."

.... במקרים בהם הוכחה מעל לכל ספק רשלנותו האישית של עורך הדין בביצוע שליחותו מטעם לקוחו גם אם הרשלנות לא היתה "גסה" וגם אם היא לא גבלה בלא אכפתיות – יהיה אשם עורך הדין בעבירה של הפרת חובה לפעול לטובת לקוחו בנאמנות ובמסירות בניגוד לסעיף 54 ו-61 (1) לחוק לשכת עורכי הדין התשכ"א-1961."

אמנם בעניין המצוטט לעיל, נגעה התרשלנות של עורך הדין לניסוח החוזה ולא לרישום העיסקה, אולם פסיקתו של בית הדין יפה גם לעניינינו.

משהתרשל הנאשם 2 והזניח את הטיפול ברישום עיסקת המכר שערך, הרי שהוא התרשל בביצוע השליחות אשר הטיילו עליו לקוחותיו, ובכך הפר את חובת הנאמנות אשר הוא חב להם.

גם בבד"מ (תי"א) 20/88 הועד המחוזי של לשכת עורכי הדין בתי"א-יפו (פ"דים ו' עמ' 119), וכן בבד"מ (חיפה) 31/87 לשכת עורכי הדין, הועד המחוזי חיפה נ' עו"ד פלוני (פ"דים ו' עמ' 75), קבע בית הדין המשמעותי כי הזנחת הטיפול ברישום עסקת מקרקעין על-ידי עורך הדין, מהווה מעילה באמון שולחיו.

לפיכך, אנו מוצאים כי רשלנותו של הנאשם 2, הינה בגדר הפרת חובת הנאמנות שחב למתלוננים. חובה זו הופרה כאשר לא השכיל הנאשם 2 לדאוג לרישום העברת הזכויות בדירה על שם של המתלוננים. אנו מוצאים כי מחדליו אלה של הנאשם 2 הינם בבחינת הפרה של הוראת סעיף 54 לחוק לשכת עורכי הדין, תשכ"א-1961.

פגיעה בכבוד המקצוע

בנוסף אנו מוצאים כי במחדליו של הנאשם 2 ובהזנת הטיפול בעניינם של לקוחותיו יש משום פגיעה בכבוד המקצוע, וכי התנהגותו של הנאשם אינה הולמת את כבוד המקצוע.

אמנם ענין לנו בעבירה שכל כולה רשלנותו של עורך-הדין ולא מעשה זדוני או מכוון. עם זאת, קבע בית המשפט העליון כי על אף העובדה שענין לנו בהוראה פלילית, אין צורך בהוכחת זדון בביצוע העבירה.

ראה לענין זה את פסק דינו של כבוד השופט מצא בעל"ע 15/88 פלוני נ' פרקליט המדינה, (פ"ד מג (1) עמ' 584 בעמ' 588):

"המשתמע מדחית הטענה, דבר הצורך בקיומה של מחשבה פלילית ספציפית ככוונת זדון, איננו אלא זה, שדי במחשבה פלילית "סתם" (קרי: פיזיות) כדי למלא

את היסוד הנפשי של העבירה. לאמור: מעשה או מחדל, שנתקיימו בהם יסודותיה הרגילים של פיזיות (מודעות ליסודות הפיסיים ולנסבות הרלוואנטיות, בצירוף שיוויון נפש ביחס לתוצאה) – והם אינם הולמים את מקצוע עריכת הדין – יהוו עבירה לפי סעיף 61 (3) לחוק: ואין נפקא מינה אם נבעו, כפי שתואר לגבי מעשהו של המערער דנא, מ"קלות דעת" או אף מהיסח הדעת...."

יוצא אפוא כי די במעשיו הרשלניים של הנאשם 2, אשר פורטו לעיל, ובקביעתנו כי התנהגותו אינה הולמת את מקצוע עריכת הדין כדי להרשיעו בעבירות על סעיפים 53 ו-61 (3) לחוק לשכת עורכי הדין תשכ"א-1961, אשר ענינם פגיעה בכבוד המקצוע.

ערים אנו לעובדה כי במקרה זה תרמה גם התנהגותם של המתלוננים עצמם להסתבכות הפרשה ולהכשלת רישום העיסקה. עם זאת, אין בכך כדי להקל מחומרית מחדליו של הנאשם אשר הזניח את חובותיו להשלים, ככל שניתן, את הליכי רישום הזכויות בנכס.

לענין העבירה המיוחסת לנאשם 2 על כלל 2 לכללי לשכת עורכי הדין (אתיקה מקצועית) תשמ"ו-1986, אנו מזכים אותו מעבירה זו לאור העובדה כי לאחר שנת 1986, לא עבד עוד במשרדו של הנאשם 1 וממילא לא היה אמור עוד לטפל בעניינם של המתלוננים.

הנאשם 1

על פי האמור בכתב הקובלנה, מיוחסות לנאשם 1 אותן עבירות שיוחסו לנאשם 2.

אנו מוצאים כי יש לזכות את הנאשם 1 מכל העבירות המיוחסות לו בכתב הקובלנה, וזאת מהנימוקים שיפורטו להלן.

בסיכומיו הבהיר ב"כ הקובל כי הבסיס לאישום שהוגש כנגד הנאשם 1 אינו מכח דיני השליחות. לשון אחר, אחריותו האתית של הנאשם 1 אינה אחריות שילוחית למעשיו של הנאשם 2 אשר תפקד כזרועו הארוכה של הנאשם 1, אלא אחריות ישירה למחדלים הנוגעים לטיפול בעסקת המקרקעין של המתלוננים.

טוב עשה ב"כ הקובל כשבחר לזנוח את הקונסטרוקציה המשפטית של אחריות שילוחית, שכן הלכה היא כי על עבירות משמעת, שהינן בעלות אופי עונשי, לא יחולו (בדרך-כלל) דיני האחריות השילוחית. (ראה לענין זה את על"ע 9/73 פלוני, עו"ד נ' הועד המחוזי של לשכת עורכי הדין, תל-אביב-יפו [פ"ד כ"ט (1) עמ' 7].)

אחריותו הישירה של הנאשם 1 למחדליו של הנאשם 2

לטענת ב"כ הקובל, נגזרת אחריותו הישירה של הנאשם 1 למחדליו של הנאשם 2 מן העובדה כי המתלוננים הינם לקוחותיו של הנאשם 1. זאת מאחר ועריכת החוזה נעשתה במשרדו של הנאשם 1, על-ידי עורך-דין שכיר שלא היה אלא עובדו. בנוסף, מדגיש ב"כ הקובל את העובדה כי שר הטירחה ששולם בגין עסקת המכר שולם לכיסו של הנאשם 1 (כבעל המשרד).

מן העדויות שהובאו בפנינו, כמו גם מן המסמכים אשר הוצגו, התרשמנו כי הנאשם 2 אכן טיפל בעניינם של המתלוננים באופן עצמאי, כפי שטיפל בכל תיקי המקרקעין שהתנהלו אותה עת במשרדו של הנאשם 1.

מכלל ההן שומעים או במקרה זה את הלאו, דהיינו – מקום בו לא הוכח כי עורך-הדין המעסיק (הנאשם 1) היה מעורב בטיפול שביצע עובדו, הנאשם 2, בעניינם של המתלוננים, הרי שלא ניתן לייחס לו אחריות אתית בשל מחדליו של עובדו.

הגישה המוצעת על-ידי ב"כ הקובל תוביל בהכרח, להרשעתם של עורכי-דין בפלילים, בגין עבירות אשר התבצעו על-ידי עורכי דין אחרים, וזאת ללא יכולת לדעת על קיומן של עבירות אלה וממילא ללא יכולת למנען.

גישה מוצעת זו אף נדחתה בעל"ע 9/73 עו"ד פלוני נ' הועד המחוזי של לשכת עורכי הדין, ת"א-יפו (פ"ד כט 1), עמ' 7, על-ידי כבוד השופט ברנזון (בעמוד 9 מול האות ו'), בקובעו כי:

"אנו יודעים שחלק ניכר מפעולות משרדו של עורך דין, שהן בעלות אופי טכני או ביצועי גרידא, נעשות כרגיל בדרך השיגרה על-ידי עובדי המשרד. בדרך-כלל, אם הן נעשות, בצורה שהן נעשות, שלא בידיעתו, בפקודתו או לפי עצתו של עורך-הדין, אין לייחסן לו עצמו ולהטיל עליו את האחריות בגינן."

ולעניינינו – כאשר מדובר בפעולות שגרתיות שהן בבחינת פעולות שיש לצפות מכל עורך-דין מורשה כי ידע ויקפיד לבצען, אין להטיל על עורך-הדין המעסיק, את האחריות האתית בגינן.

בשולי הדברים, נעיר למען הסר ספק, כי עמדתנו זו נוגעת אך ורק לשאלת אחריותו של המעסיק מכח דיני האתיקה המקצועית, ואין בה משום קביעת עמדה לכאן או לכאן, באשר לאפשרות הטלת אחריות נזיקית על הנאשם 1, בגין מחדליו של הנאשם 2.

כמו כן, יאמר כי התייחסונו בפסק דין זה אך ורק לאישומים הנוגעים לתקופה בה טיפל הנאשם 2 בעניינם של המתלוננים, במשרדו של הנאשם 1. זאת מאחר, וב"כ הקובל התמקד בטיעונו בתקופה זו בלבד, ולא הורם הנטל להוכחת העבירות המיוחסות לנאשם 1, לאחר שעזב הנאשם 2 את משרדו.

לפיכך, ולאור האמור לעיל אנו מזכים את הנאשם 1 מכל העבירות המיוחסות לו בכתב הקובלנה.

לענין הנאשם 2 – אנו מרשיעים אותו בעבירות הבאות אשר יוחסו לו בכתב האישום:

א. הפרת הוראת סעיף 54 לחוק לשכת עורכי הדין, תשכ"א-1961, דהיינו – עבירה על סעיף 61 (1) לחוק הנ"ל.

ב. הפרת סעיף 2 לכללי לשכת עורכי הדין (אתיקה מקצועית), תשכ"ו-1966, דהיינו – עבירה על סעיף 61 (2) לחוק לשכת עורכי הדין, תשכ"א-1961.

ג. עבירות על סעיפים 53 ו-61 (1) לחוק לשכת עורכי הדין תשכ"א-1961.

ד. עבירות על סעיף 61 (3) לחוק לשכת עורכי הדין תשכ"א-1961.

עם זאת, אנו מזכים את הנאשם 2 מעבירה על כלל 2 לכללי לשכת עורכי הדין (אתיקה מקצועית) התשמ"ו-1986.

בבית הדין הארצי נדחה ערעור הקובל על הכרעת דין

בי"כ הקובל טוען כי יש לראות בנאשם 1 כמי שהאציל מסמכויותיו לנאשם 2 על מנת שזה "יעזור" לו ויערוך במקומו את עסקת המקרקעין ואין הוא יכול להתנער מאחריות לגבי הנעשה בתיק. כך מביא ב"כ הקובל, בתור דוגמא, את אחריותו של עורך דין המנהל משרד, לטעות המתבצעת על-ידי פקידתו, אשר הוטל עליה לבצע מטלות שונות עבור עורך הדין המעסיק אותה.

לענין אחריותו של עורך-דין, בעל משרד, לפעולותיו של עורך-דין שכיר המועסק אצלו, מזמין אותנו ב"כ הקובל לאמץ את "מבחן הפיקוח הסביר".

מבחן זה הוסבר על-ידי ב"כ הקובל בעמ' 3 לסיכומי התשובה מטעמו, באופן הבא:

"...ויודגש, פיקוח הסביר של הנאשם מס' 1 אינו בבחינת מה "שהיה צריך לדעת" כאדם סביר, אלא עצם העובדה שארעו המחדלים הנטענים בכתב האישום והוא לא ידע מהם, משמעותה שהאצלה היתה אך פיקוח סביר לא וזו היא אותה עילה להפרת חובה אתית כלפי הלקוח....."

עם כל הכבוד, אין אנו מקבלים גישה זו, ואנו דוחים מכל וכל את המבחן המוצע כאשר מדובר ביחסי עבודה בין שני עורכי-דין.

אנו מוצאים הבל מהותי וניכר בין האחריות האתית בה חב מעסיק למעשיו של עורך-דין לבין אחריותו למעשיו של כל עובד אחר שאינו עורך דין.

העובדה כי ה"עובד" השכיר בו מדובר הינו עורך דין בזכות עצמו, בעל רשיון לעריכת דין בישראל, מנתקת את הקשר בין מעשיו לבין אחריותו האתית של מעסיקו, בעיקר כאשר מדובר בתיק המנוהל על-ידי אותו שכיר, באופן עצמאי וללא התערבות שוטפת של מעסיקו.

משהעסיק הנאשם 1 במשרדו, את הנאשם 2 אשר הינו עורך דין מורשה בזכות עצמו, ומשניתנה לנאשם 2 יד חופשית בניהול השוטף של עניינם של המתלוננים, איננו סבורים כי היתה מוטלת עוד על הנאשם 1 החובה "לחנך" את פעולותיו של הנאשם 2 אשר הוא היה עורך הדין אשר טיפל בתיק.

יתכן והיינו מקבלים טענה זו אילו היה מוכח כי לנאשם 1 היתה סיבה לחשוד כי הנאשם 2, העובד במשרדו, מזניח את לקוחותיו ולא מבצע את הנדרש ממנו כעורך-דין. אולם טענה כזו לא הועלתה כלל במקרה זה, ואף לא נטען בפנינו כי המתלוננים קבלו או העירו את תשומת ליבו של הנאשם 1 למחדליו של הנאשם 2.

ההיפך הוא הנכון, מעדותה של המתלוננת, עולה כי היתה דווקא מרוצה מן הטיפול שקיבלו מאת הנאשם 2 אשר דאג לעניינם במסירות (כדבריה).

לחילופין, היה מקום להשמיע טענה זו לו היה מוכח כי הנאשם 1 היה מעורב במועל בטיפול בעניינם של המתלוננים.

כך למשל נפסק בעל"ע 7/85 הועד המחוזי של לשכת עורכי הדין נ' עו"ד פלוני (תקדין-עליון, כרך 85 (3) תשמ"ה-תשמ"ו – 1985 בעמ' 93), כי:

"...אם עורך דין שכיר עושה עבירה אתית בידיעתו וביעוץ של עורך הדין המעביד שלו, הרי כאן תהיה לכל הדעות עבירה אתית לגבי שניהם ולא רק לגבי עורך הדין השכיר....."

וז.